

СЕКЦІЯ 5. ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПРАКТИЧНОМУ ДИСКУРСІ СУЧАСНОСТІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-453-8-38>

КОНТРСЕКУЛЯРИЗМ ТА ТРАДИЦІОНАЛІЗМ У КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ВІЗІЯХ Р. ХАЛІКОВА

Ончуленко М. І.

аспірант кафедри філософії та культурології

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

Контрсекулярність та традиціоналізм – це нові концепти сучасної постсекулярної філософії. На сьогоднішній день, головним провідником цих ідей в Україні є Р. Халіков – кандидат філософських наук, вчений секретар Українського інституту стратегій глобального розвитку та адаптації.

Робота «Повстання проти секулярного світу» [3], в якій Р. Халіков розкриває концепцію контрсекуляризму, є оригінальним мультидисциплінарним дослідженням. У цій монографії органічно поєдналися соціологічні, філософські, культурологічні та політологічні концептуальні візії. За ступенем залучення різних дисциплінарних підходів вона нагадує такі фундаментальні для вітчизняної релігієзнавчої науки роботи, як «Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття» В. Єленського [2] та «Вододіли секуляризації. Західний цивілізаційний проєкт і глобальні альтернативи» [1] О. Білокобильського.

Спрямування роботи Р. Халікова виходить за межі усталених уявлень, існувавших довгий час у філософії релігії. Це доволі революційне для української науки дослідження, що змінює саме уявлення про природу секулярного. Вчений дає нову картину секуляризації, в якій вона перестає бути монолітним феноменом зі своїми визначеними характеристиками, постає амбівалентним явищем – генератором власної контркультури, яку дослідник називає «контрсекулярністю».

Ідея контрсекулярності була за зізнанням філософа позичена у П. Бергера: [3, с. 7]. Контрсекулярність «органічно пов'язана з секуляризацією, але вона не заступає місце секуляризації в певний час, а ... існує протягом усього періоду секуляризації та посилюється разом

із посиленням останньої» [Ibid, с. 5–6]. При цьому контрсекуляризація протистоїть як секуляризму так і традиціоналізму: «Контрсекулярна релігійність, або контрсекулярність, є своєрідною антитезою секулярному модерному світогляду, але вона також протистоїть і традиційному» [Ibid, с. 6]. Що ще важливо, традиціоналізм в класифікації вченого – підвид контрсекулярності. Тобто його слід розуміти як більш вузький феномен, ніж контрсекулярний рух загалом. Парадокс із подвійним статусом традиціоналізму – як різновиду і водночас противника контрсекуляризму – проясняється рештою тез вченого, розстановкою історичних та культурологічних значень.

Р. Халіков у своєму дослідженні аналізує три типи суспільно-перетворювальних рухів: домодерна або традиційна релігійність, секуляризація та контрсекуляризація. Європейська історія ділиться ним на домодерну та модерну епохи, поруч з якими постає нинішній час: «ми подивимося на сучасні події, які багато кому здаються обнадійливими, а ще більшій аудиторії – загрозливими. Подивимося з точки зору зв'язку сьогоденної глобальної реальності з релігійною мобілізацією та протистоянням секулярному Модерну» [Ibid, с. 9]. Хронологічна послідовність рухів у часі виглядає так: домодерн – панування традиційної релігії, модерн – виникнення секуляризації і контрсекуляризації, модерн А – переважання секуляризації і модерн В – переважання контрсекуляризації.

Так в чому суть контрсекуляризації? З точки зору Р. Халікова, модерн – епоха в цілому позитивна, що принесла багато хорошого в життя людини – науку, техніку, технології тощо. Однак, секуляризація – явище, що історично починалося доволі мирно – призвела зрештою до появи негативних суспільних феноменів у 2-й пол. XX ст., наприклад, фашизму та комунізму. Контрсекуляризація, окрім того, що покликана обмежити секуляризацію, переслідує мету збереження традиційної релігійності в умовах модерної культури. Звідси маємо два варіанта модерності – релігійний та секулярний. Тепер можна пояснити парадокс з подвійним статусом традиціоналізму, про який ми писали вище.

Так як контрсекуляризація народилася в епоху модерн, є явищем модерним, вона протистоїть традиції, яка є ворожою модернізму. В той же час філософський традиціоналізм, який народився в модерній культурі (Р. Генон – західний модерний філософ) є, відповідно, гомогенним модерну феноменом, через що відноситься автором до контрсекулярних рухів.

В чому особливість, проведеної автором концептуалізації? Р. Халіков підкреслює, що його візія альтернативна до тих, які прийшли показати новий порядок речей, який настав після кризи секулярного

модерну. Це, зокрема, стосується понять «постсекулярний» та «десекулярний»: «Поняття на кшталт «постсекулярний», «десекулярний» та інших подібних покликані позначити цей нечітко прокреслений стан сучасності, коли секулярність Модерну вже втратила абсолютний авторитет навіть на Заході, а на зміну їй прийшло дещо нове» [Ibid, с. 5]. Так дослідник демонструє переваги, яких немає у понять «постсекулярний» та «десекулярний», і які є у його концепту «контрсекуляризація».

Отже, якщо розглядати модерн А і модерн В, як формації зі своїми особливими культурними програмами, то, відповідно, поняття «постсекулярний» і «десекулярний» можна розглядати як концептуалізації модерну А, а поняття «контрсекуляризація» – модерну В. Звідси, контрсекуляризацію можна розуміти як релігійний феномен, що поєднує традиційну релігію і модерн.

У підсумку можемо констатувати, що робота Р. Халікова – є серйозним осмислення здобутків постсекулярної філософії. Крім того, вона є однією з небагатьох в Україні праць, в яких представлена візія «традиціоналізму».

Література:

1. Вододіли секуляризації. Західний цивілізаційний проєкт і глобальні альтернативи : монографія / О. Білокобильський та ін. ; за ред. О. Білокобильського та В. Левицького. Київ : ФОП Халіков Р. Х., 2017. 240 с.
2. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття. Львів : вид-во УКУ, 2013. 504 с.
3. Халіков Р. Повстання проти секулярного світу. Київ : Видавництво Руслана Халікова, 2022. 186 с.